

is dat niet Evangelie, blijde boodschap? Moet daar niet van gesproken worden in bewonderende woorden?

„O wonder boven wonder, verrukking, machtige verbazing is het, dat men volstrekt niets boven het Evangelie bedenken kan, noch het met iets anders kan vergelijken!”

We zijn hiermee gekomen aan de twee hoofdvoorstellingen in Marcions godsbegrip: zijn vreemd-zijn aan de schepping en zijn liefde voor menschen, die hij niet eens geschapen heeft.

Op die eerste hoofdvoorstelling hopen wij in ons vijfde artikel terug te komen: we willen er hier alleen maar op wijzen, dat volgens Harnack dit DE gedachte is geweest van Marcion: hij noemt zelfs zijn boek: Marcion, das Evangelium vom fremden Gott.⁴¹⁾

Algemeen werd deze gedachte toen door de gnostieken aangehangen, maar niemand heeft die zoo sterk geleerd als Marcion.⁴²⁾ Met recht kunnen wij hem den grondlegger van die voorstelling noemen.

En hieraan paart zich de voorstelling van groote liefde, een onbegrijpelijk-groote liefde.⁴³⁾ „Den mensch, dit werk van den god, die geschapen heeft, heeft die betere god bemind; om zijnen wil is hij uit den derden hemel in deze arme stoffelijke wereld komen nederdalen; te zijnen behoeve is hij ook in deze kleine cel van den schepper gekruisigd!”

En hoe heeft hij hem verlost? Van al wat hem deert, van alle ellende, van al wat verkeerd is, van deze wereld en zelfs van god. Is dat geen ontferming?⁴⁴⁾

M. VREUGDENHIL.

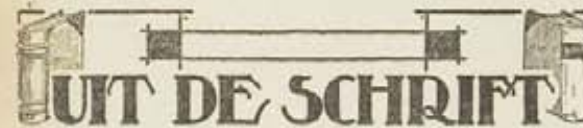
41) Vergelijk uitspraken als: In den Glauben an Gott als den Fremden, als den Oberen und als den Erlöser empfand Marcion die Distanz und die Hilfreiche Kraft der Gottheit zugleich — das trostvolle Wesen der neuen Religion; denn der Fremde ist zu uns gekommen.

42) Vergelijk Bouisset: Kyrios Christos 2 pg. 188.

43) Kayser, a. art. pg. 293.

44) Niet genoeg kan Harnack op die groote liefde van Marcions goeden god wijzen. Genade wordt bewezen aan menschen, aan wie hij niets verplicht is. Men zie het voortreffelijk artikel van Greijdanus, dat ik reeds noemde. Volgens Greijdanus — en terecht — is bij Marcion slechts sprake van onverplicht mededoogen, onverdiende genade. Maar Paulus leert ons een verbeurde genade. En dan: den mensch wordt zonde vergeven, en alleen, die de Schrift aanvaardt, ziet de zonde in al haar schrikkelijkheid (heel wat dieper als Marcion) en kan roemen in een liefde, die zulk een zonde vergeeft.

Daarom kan Greijdanus eindigen: Marcions dwaalleer is reeds in haar beginsel geheel verschillend van de genadeleer van den apostel Paulus. En Marcion was dan ook geenszins een principieel Paulinist.



UIT DE SCHRIFT

Niet onder de doornen.

Braakt ulieden een braakland en zaait niet onder de doornen.

Jeremia 4:3.

Braakland is geen woestijn. De woestijn ligt daar onbeheerd, zonder eigenaar; er is nimmer aan haar gearheid. Ze kan prachtig zijn in haar eindeloze welving en eenzame woestheid. Maar braakland heeft geen schoons. Het is akkerland, doch dat aan zichzelf werd overgelaten. Vroeger, ja, toen beloofde, toen gaf die akker zijn vrucht; hij had een eigenaar, en werd bewerkt. Maar sinds lang werd ploegschaar noch spa meer in zijn grond gezet, en geen zaaier schreed over zijn kluiten. Het land bleef onverzorgd liggen. En wat het thans biedt is de ruige aanblik van wanorde en verval; overal is het onkruid naar boven gekomen; hoog schieten distel en brandnetel op; de paden zijn overgroeid; steen en vuilnis wordt er op den vroegeren akker geworpen; — braakland geeft een triest, afstootelijk gezicht.

Hoe dwaas zou men handelen, wanneer men, bij wederingebruikneming van dezen akker, meende te kunnen volstaan met slechts goed zaai-zaad erover te strooien. Geen landman, die er ook maar een oogenblik aan denken zou. Het zaad bereikte goeddeels niet eens den bodem, en voorzoover het daar kwam, zonk het er niet in weg; en mocht het zich al even ontwikkelen, dan zouden toch de doornen het beginnend leven spoedig overwassen en verslikken.

Neen, hier moet eerst een ander werk gebeuren. De akker zelf moet grondig vernieuwd worden. Hij moet aan zijn oppervlak van steenen en onkruid gezuiverd. En dat niet slechts, maar hij moet innerlijk worden omgezet; hij moet door den ploeg in het hart aangetast, en gebroken, en opengeworpen. De distelen en doornen moeten in hun wortels worden gegrepen en versneden en weggedaan. En zóó, — in de diepte herboren, — zóó kan de akker het goede zaad ontvangen, en in schoone vrucht teruggeven.

„Braakt ulieden een braakland, en zaait niet onder de doornen”.

Het is tot Israël, het is tot ons gezegd.

Of meent ge, dat uw hart van zichzelf den Heere een schooner aanblik geeft dan braakland?

Dat we toch zulke hoogmoedige gedachten laten varen. Ja, wij waren wel eenmaal voor God een kostelijke en vruchtbare akker. Was niet de schoone hof van Eden een beeld van 's menschen oorspronkelijk leven? Maar de Groote Eigenaar heeft zich moeten terugtrekken, omdat wij geen vruchten voor Hem, doch voor onszelven wilden voortbrengen. Sinds zijn we een verlaten akker, overgegeven aan eigen bederf. En de vruchten voor onszelven, — daar zijn ze; — ruig en sijn onkruid, netelen en doornen. „Uit het hart komen voort booze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valsche getuigenissen, lasteringen”; — het braakland, zoo straks door ons bezien, dat en niets beters geven wij uit eigen natuur aan God te aanschouwen.

Nu, dat zal anders worden, — zegt somtijds de mensch. Waar moet het aldus met mij heen? Straks ga ik sterven, en zal voor mijn Rechter verschijnen. Het moet anders worden. Ik ga mij bekeeren.

En vol ijver tijgt hij aan het werk. Hij bukt zich over zijn levensakker, en trekt en rukt de distelen weg, en wondt zich de handen; hij wil wel overal tegelijk zijn, want alles moet schoon worden, en nauwkeurig speelt hij waar zich nog onkruid verheft. En dat niet alleen, maar nu moet er ook goed zaad in den akker. En daar strooit hij rijklijk zijn goede voornemens, en zijn vromen wandel, en zijn nauwgezette plichtsbetrachting, en zijn goede werken. Wat is alles toch veranderd, en hoe schoonen oogst belooft de akker.

Al mij, — het zaad sloeg nauwelijks aan in den bodem; en wár het nog even ontkiemde, daar werd het in zijn eerste ontwikkeling reeds overwonnen door de doornen; de doornen, die wel van de oppervlakte verdwenen, maar welker zaden en kiemen en wortels in den grond waren achtergebleven, en die zich daarna opnieuw met onverminderde kracht deden gelden. Van heel dat bekeeringswerk kwam niets terecht. De oude natuur spootte met al die verbetering. Ze was in ongeknapte kracht achtergebleven onder dat schoone uiterlijk van Christelijke deugzaamheid. Straks kwam ze weer terug met haar verzoeken; al sterker; nog een wijle wordt er tegenstand geboden, maar deze wordt al slapper; en spoedig is die schijnbaar bekeerde mensch weer de oude knecht der zonde.

„Braakt ulieden een braakland, en zaait niet onder de doornen”.

Ja, braakt ulieden een braakland.

Het ploegmes moet erin. De oude natuur moet in haar diepte worden getroffen en gedood. De zonde moet in den wortel angelast door de kracht der genade. De oude mensch moet niet verbeterd worden, maar hij moet sterven.

En hier legge de mensch zijn heil uit handen. Ons hart schuilt te diep weg, dan dat onze eigen kracht het zou kunnen bereiken. Moge de landman zijn akker kunnen breken en vernieuwen, — de akker kan het zelf niet. En wij zijn zelf akker. Wij moeten vernieuwd en herboren worden. En dat door denzelfden Eigenaar van onzen levensakker, dien wij voorheen moedwillig hadden verlaten. Tot Hem moeten wij weer terug. Dat zal niet anders gaan dan in een weg van schaamte en zelfvernederd. Wij zullen in berouw onze schuld en ons zelfgesticht bederf moeten bekennen; en moeten toestemmen, dat de Heere naar recht ons aan onze verwildering en aan eeuwige verwoesting zou kunnen overgeven.

Maar zóó mogen we dan op Zijn genade pleiten. Wel op Zijn genade. Want het is vrije wil Gods om ons braakland te herscheppen; en óók in ons gebed, — hoe langdurig en innig het moge zijn, — ligt geen enkele aanspraak op de vrijwillige ontferming des Heeren. Doch aan die vrijwillige ontferming klemme de ziel zich vast: de ziel, die gezien heeft dat ze haar eigen wildernis niet kan herscheppen, en die weet dat ze wedergeboorte en hartgrondige bekeering noodig heeft, zoo ze Gode welbehagelijke vruchten zal voortbrengen. Ze klemme zich vast aan het: — „Indien Gij wilt, Gij kunt mij reinigen”. En ze blijve volstandig bij die smekende belijdenis.

Zoo zal de Landman zich ontfermen. Hij zal Zijn braakland herscheppen, en er zal niet meer gezaaid worden onder de doornen.

U.

V. A.

NIEUWE ABONNEES

die zich nu opgeven ontvangen de tot 1 April a.s. verschijnende nummers GRATIS.

KERKELUK LEVEN

„Moet dat nu zóó?” (VI)

Wie mijn betoog tot het laatste gedeelte toe heeft gevolgd, zal daarin voornamelijk den grond aangegeven vinden, waarop ik de bewering zelf dwaas moet noemen, welke achter de „polemie” der laatste maanden ten tegenstelling Kampen—Amsterdam durft zoeken. Het simpele feit immers, dat men ook aan de Vrije Universiteit zelf meer dan één overtuiging heeft, ook wanneer het gaat over de voornaamste punten, die in den laatste tijd in geding waren, zegt genoeg. In den strijd der meeningen, zooals die ook aan de V.U. gaande is, komen onderscheidene punten naar voren; en er is gelukkig daarbij zóóveel verscheidenheid, dat zij, die in kwestie A elkanders medestanders zijn, het soms niet kunnen wezen in kwestie B. En dan komt er naan de meningsverschillen over bepaalde punten ook nog de algemeene vraag, of men zijn kracht moet zoeken in de breedte, dan wel in de diepte, in den samengang met andersdenkenden, dan wel in het vooropstellen van de eigen geloofs-vooroordeelen. Er zijn er, die in het openbaar de houding verdedigen, welke door ons blad is afgewezen, er zijn er aan de V.U. ook, die deze onze afwijzing juist en gewenscht achten.

Opzettelijk spreek ik me hier niet uit over de nieuwe vereeniging tot beoefening der calvinistische wijsbegeerte. Want hoezeer ik ook daarin waardeer de duidelijke voorstelling der volstrekte afwijzing van alle synthese, en hoezeer ik ook met dankbaarheid erken, dat daarmee feitelijk heel wat synthetiseerende voorlichtingsdiensten, waarop we den laatste tijd al ijveriger onthaald worden, juist als voorlichtingsdiensten zijn veroordeeld tot mijn blijdschap, toch lijkt het me onrechtvaardig, als ik in deze een terugblik werpende artikelen de vereeniging in debat zou brengen, die zelf pas opgericht is in den tijd, toen tot den reeks de aanleiding werd gegeven. Bij een overzied van wat in het verleden gebeurd is, kan men beter zich beperken tot wat toen reeds bestond. Wel mag ik echter er op wijzen, dat ook deze vereeniging zelf bewijst, dat er ook aan de V.U. de overtuiging leeft, dat alle synthese schandig, en met het oordeel der onvruchtbare geslagen is.

Tot mijn spijt moet ik deze week hier afbreken, ter wille van andere copie.

K. S.

Over de „Algemeene Genade”.

(Antwoord aan Dr O. Noordmans.)

V.

Willen we nu de principieele verschillen, die tusschen de beschouwingen van Dr Noordmans en de mijne liggen, met eenige duidelijkheid zien, dan is feitelijk reeds een korte verwijzing naar de laatste bladzijden van Dr Noordmans' boek „Herscheping” ter oriëntatie voldoende.

In die laatste bladzijden toch spreekt Dr Noordmans zich uit over „het christelijk Leven” (hoofdstuk van den schrijver zelf). Hij behandelt dit thema onder het hoofdstuk „Ik geloof in den Heiligen Geest”. Ter sprake komen o.m. „de verhouding tusschen Evangelie en schepping, Evangelie en ras, Evangelie en humaniteit, Evangelie en cultuur, Evangelie en moraal” (172).

Maar daarom wijzen dan ook deze laatste pagina's vanzelf terug naar die voorgaande, waarin Dr Noordmans handelt over „God den Vader”, en in verband daarmee over de „schepping”.

De vraag wordt nu: wat is „scheppen” voor het besel van Dr Noordmans?

Wie hem daarover raadpleegt, verneemt al aanstonds klanken, die een leerling van Calvin, Bavinck, Kuiper, minstens even vreemd aandoen, als de mijne het Dr Noordmans deden. „In den beginne schiep God den hemel en de aarde”. „Dat is”, zegt Dr Noordmans, „dat is de eerste groote scheiding”. Ik spatier dat woord; ook elders doe ik dat.

„De groote scheiding”.

Hoe bedoelt Dr Noordmans dat?

Aldus:

„Het is” — zegt hij — „de daad van een geest; een oordeel. Bij de eigenlijke scheppingsdagen heeft haalt zich dat. Licht en duisternis, dag en nacht worden gescheiden. De wateren boven van de wateren beneden. De zee van het droge. Straks bij de schepping van den mensch wordt Eva van Adam gescheiden. En in de oer-geschiedenis (Genesis 3—11) volgt, naast de lijn der belofte, die toen ook reeds liep, een geweldige beschrijving van den loop der schepping buiten Christus. Achter elkaar zien wij op het doek het spel van Adam en Eva, de revolutie van Kain, den arbeid van Lamech en zijn zonen, den oorlogsdans voor Ada en Zilla, en den ondergang in den Zondvloed. Gevolgd door een mislukte poging om den hemel te bestormen”. (64/65.)

Laat ons nu even stilstaan.

De aandachtige lezer, hij moge in zijn scholing als gereformeerde misschien niet verder gekomen zijn dan de catechisatie, zal aanstonds hier een zeer ingrijpend verschil opgemerkt hebben tusschen de wijze, waarop Dr Kuiper in zijn „Gemeene Gratie” over de schepping spreekt, en de manier, waarop Dr Noordmans het doet. Om te beginnen is „scheppen” bij Kuiper volstrekt

iets anders dan niet, dat ook woord „scheid”. Hebben we niet aan herinnerd? motief van het Kuiper en in a weer over hee soon, Prof. Dr. motief er bij ummers artikel- woord is juist bericht en is dings-werkz.

En toch — h Reeds dit éé „ng” van „ en nacht”, „ der z. „twe de gereformee „eerste”, w zijn. De „eerste de gereformee „tweede”, dat in het grieksc len in telkens woorden stri niet wetensch schappelijk sp De eerste so de tweede k of in geree Maar men mag de „schepping zelf identiek v schepping vee (in den aange schepping zelf valt reeds het de voorzienigh

De aandacht verschil tussch opgemerkt. Waar blij val? Het antwoor den, voordat Noordmans' v leen kan. Want dat be gewichtige rol spraken:

„Goed en k men beurteling in onzen gee dagen na e „De bijbel kwaad het go steek” (66.)

„Het zijn ju de Christelike voren komen in alle eeuw de breuk gest

„De verhou niet die tuss „Het is ge maken en

„God is ge e en boeteert, tusschen het Scheppen en Geest en

„Aan de sch grondala kwaad” (70).

Al deze uits Dr Noordman vaste meening den Christelij

Maar de lez van den zond We zullen e te bewaren t

Openbaar d Merkwaard de heeren van met de wijshe geëekendes re of te komen t inviteeren. Or het volgende

Geachte F Voordat i een dienst bewijzen, a dat de die aan na openbaar d h dat de hun hielden In afwach

gedeelte toe heeft n grond aangegeven. Iwaas moet noemen, atste maanden en, durft zoeken. Het an de Vrije Univer heeft, ook wanneer en, die in den laatste. In den strijd de V.U. gaande is ar voren; en er is enheid, dat zij, die lers zijn, het som dan komt er naast de punten ook nog kracht moet zoeken in den samengang et vooropstellen van zijn er, die in het velke door ons blad ook, die deze om en.

niet uit over de g der calvinistische daarin waardeer de rekte afwijking van met dankbaarheid vat synthetiseerenden laatste tijd a voorlichtings blijdschap, toch lijkt ze een terugblik in debat zou bre n tijd, toen tot den i. Bij een overzicht is, kan men beter estond. Wel mag li e vereeniging zelve overtuiging leeft, net het oordeel de k hier afbreken, ter

K. S.

Noordmans.)

chillen, die tusschen ans en de mijne lig dan is feitelijk reeds iste bladzijden van ag" ter oriëntering

reekt Dr Noordmans en" (hoofdletter van dit thema onder het n Geest". Ter sprake schen Evangelie en gelle en humaniteit, angelië en moraal"

leze laatste pagina's, waarin Dr Noordler", en in verband ppen" voor het beel

rneemt al aanstonds in, Bavinck, Kuyper, ds de mijne het Dr ne schiep God den Dr Noordmans, "dat g". Ik spatieer dat

l van een geesti cheppingsdagen her, dag en nacht wor en van de wateren aks bij de schepping dam gescheiden. En -11) volgt, naast de i liep, een geweldige epping buiten Chri- doek het spel van aln, den arbeid van pedans voor Ada en dylvoed. Gevolgd door emel te bestormen".

in zijn scholing als r gekomen zijn dan een zeer ingrijpend en de wijze, waarop " over de schepping Noordmans het doet. hij Kuyper volstrekt

iets anders dan „scheiden“. O neen, wij vergeten niet, dat ook Dr A. Kuyper vank gepakt is door het woord „scheiden“, gelijk dat in Genesis I voorkomt. Hebben we niet nog pas in ons Doleantienummer daarvan herinnerd? Zóózeer is dit Goddelijk „scheiden“ als motief van het scheppingsbericht in de ooren van Dr Kuyper en in zijn ziel gedrongen, dat hij het er telkens weer over heeft. Niet toevallig was het, dat ook zijn zoon, Prof. Dr H. H. Kuyper, in „De Heraut“ dit zelfde motief er bij de lezers ingehamerd heeft, hij schreef immers artikelen over „Hamadil“, en dit hebreuwsche woord is juist ook ontleend aan hetzelfde scheppingsbericht en is een aanduiding van die zelfde scheidings-werkzaamheid van God.

En toch — het verschil is groot.

Reeds dit ééne is beslissend, dat bij Kuyper de „scheiding“ van „water en droge“, „licht en duisternis“, „dag en nacht“, „boven- en benedenwateren“, een werk is der z.g. „tweede schepping“. Deze „tweede“ is door de gereformeerde dogmatiek onderscheiden van de „eerste“, welke dan in Genesis I:1 zou vermeld zijn. De „eerste“ schepping wordt zóó nadrukkelijk door de gereformeerde dogmatiek onderscheiden van de „tweede“, dat zij zelfs, zoowel in het hebreuwsch als in het grieksch, dit verschil meent te kunnen uitdrukken in telkens weer andere woorden, als men n.l. deze woorden strikt zou willen nemen (wat de trouwens niet wetenschappelijk, hoewel ook niet tegen-wetenschappelijk sprekende bijbel zelf niet altijd doet). De eerste schepping is dan „maken“ (bara, poleeo), de tweede is dan „het gemaakte toebereiden“ of „in gereedheid brengen“ (Asah, katartizoo). Maar men mag de „scheiding“ (die immers tot de „tweede“ schepping behoort) nimmer met de „schepping“ zelf identiek verklaren. Want niet alleen is de „tweede“ schepping veel en veel meer dan een „scheiden“ (in den aangegeven zin) geweest, maar ook is de „eerste“ schepping zelf allerminst „scheidend“ geweest. Feitelijk valt reeds het „scheidende“ werk der „6 dagen“ onder de voorzienigheid van God.

De aandachtige lezer zal nog een tweede punt van verschil tusschen Dr Kuyper en Dr Noordmans hebben opgemerkt.

Waar blijft bij Dr Noordmans de zondeval?

Het antwoord op die vraag zal moeten gegeven worden, voordat men als goed gewaarschuwd man Dr Noordmans' verdere uitspraken over die „scheiding“ lezen kan.

Want dat begrip „scheiden“ speelt bij hem een zeer gewichtige rol. Men leze maar eens de volgende uitspraken:

„Goed en kwaad zijn niet twee dingen, waarvan men beurtelings kennis kan nemen. Het is een **scheiding** in onzen geest, zooals licht en duisternis, dag en nacht“ (67).

„De bijbel zegt het zelf, dat kennis van goed en kwaad het goddelijk geheim is, dat achter de wereld steekt“ (66).

„Het zijn juist de groote, donkere machten, die in de Christelijke belijdenis van den Schepper naar voren komen en die scheiding zouden maken tot in alle eeuwigheid, als God zelf Zich niet midden in de breuk gesteld had“ (67).

„De verhouding tusschen Schepper en Verlosser is niet die tusschen Maker en Hersteller“ (68).

„Het is gevaarlijk(er), als men scheppen als maken en vormen beschouwt“ (70).

„God is geen pottenbakker omdat Hij vaten maakt en boetseert, maar voorzover (!) Hij scheiding maakt tusschen het eene en het andere vat (Rom. 9:21). Scheppen is scheiden, geen vormen. God is een Geest en Hij werkt door oordeelen“ (70).

„Aan de schepping van de zedelijke wezens ligt ten grondslag de scheiding tusschen goed en kwaad“ (70).

Al deze uitspraken graven een diepe kloof tusschen Dr Noordmans' overtuiging en de mijne. Naar mijn vaste meening verlaat Dr Noordmans' dogmatiek hier den Christelijken bodem.

Maar de lezer voelt meteen, dat dus hier de kwestie van den zondeval haar actueel belang krijgt.

We zullen evenwel onze opmerkingen in dezen dienen te bewaren tot het volgende nummer.

K. S.

Openbaar debat.....

Merkwaardige mensen, tegenwoordig. Eerst hebben de heeren van de C.D.U. hun leergierige leden opgevoed met de wijsheid — we zijn democratisch — dat ondergetekendes redenen over de C.D.U. maar wat onzin zijn, of ze komen thans tot openbaar debat met veel gewicht inviteeren. Om misverstand te voorkomen, bericht ik, het volgende geantwoord te hebben:

Geachte Heer,

Voordat ik Uw vraag kan beantwoorden, zult U mij een dienst doen door mij uit de vakliteratuur te bewijzen,

a. dat de geneesheeren gewoon zijn hun patiënten, die aan nachtmerries lijden, uit te noodigen tot een openbaar debat;

b. dat de biografen van nog levende Don Quichotes hun helden uitnoodigen tot een openbaar debat.

In afwachting Uwer geëerde berichten teken ik,

hoogachtend,

Uw dw.,

(w.g.) K. SCHILDER.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Verantwoordelijkheid bij literair genot.

I.

Ontvankelijkheid voor literatuur openbaart zich in de jeugd als „houden van lezen“, ook wel reeds als „houden van gedichten“. Dit genot is spontaan en argeloos. De betekenis van deze spontaneiteit kan men moeilijk overschatten. Toch volgt op later leeftijd vanzelf, d.w.z. naar den aard van onze menselijke natuur, de kritische bezinning, die begint met te vragen naar het waarom. Die vraag dringt zich op voor de gansche levenservaring. Nu doet zich echter het merkwaardige voor, dat velen, die toch gretig een antwoord op deze vraag zoeken voor allerlei, wat binnen hun gezichtskring komt, voor hun literair genot de neiging hebben een uitzondering te maken. Men heeft de vage vrees door de kritische bezinning de spontaneiteit te verliezen. Men leest om „het mooie“, men neemt een roman of een bundel gedichten ter hand om zoo mogelijk de schoonheid er van te „ondergaan“ en werkt, grootendeels onopzettelijk, alles weg, wat daarbij belemmerend zou kunnen optreden. Men trekt zoo noodig ook pro-memorise uit dat blijkbaar de schrijver een andere levensbeschouwing is toegedaan, en vermijdt daardoor de geestelijke botsing.

Iemand voor wien de literatuur als diepere geestesuiting betekenis gekregen heeft, zal echter ook zijn eigen lectuur moeten zien als een levensuiting die zelfkritiek eischt. De Christen dient daarbij voor zichzelf een antwoord te vinden op de vraag in hoeverre zijn literair genieten in overeenstemming is met zijn bewustzijn van roeping.

Er doen zich dan echter onmiddellijk een verwarrende hoeveelheid vragen op, waarbij men licht in de fout vervalt alle aandacht te concentreren op de groote kernvragen omtrent het wezen der schoonheid, der kunst, der Christelijke kunst.

Men vergeet dan dat, zelfs als men over een rijke hoeveelheid ervaringsmateriaal beschikt, er een bepaalde wijsgeerige aanleg en ontwikkeling voor nodig is om in staat te zijn methodisch juist, en dus met kans op werkelijk resultaat, deze problemen onder de oogen te zien.

Voor wie streeft naar een bewuste houding tegenover de literatuur en eigen literair genot, is het doeltreffender zich de vraag te stellen: Hoe moet ik als Christen staan tegenover een bepaald literair product?

* * *

Om een juist antwoord op die vraag te vinden is het wenschelijk zich er een denkbeeld van te vormen hoe een literair kunstwerk ontstaat. Ook bij een poging hiertoe bestaat echter het gevaar, dat men als niet-kunstenaar gaat oordeelen over dingen die buiten de eigen ervaring liggen. De veiligste weg is daarom te onderzoeken, hoe dichters en schrijvers zich over eigen literaire productie hebben geuit.

Het aantal uitingen van kunstenaars over het karakter van hun geestesarbeid is echter betrekkelijk gering. Dit behoeft ons niet te verwonderen. Michel Angelo zou op de vraag hoe hij toch zijn marmergroepen schiep, eens geantwoord hebben: „Heel eenvoudig, ik hou weg wat er niet bij behoort“. Dit is meer dan het afwimpelen van een onbescheiden vrager. Ook al heeft misschien de beeldhouwer het nooit zoo gezegd, dan typeert het toch zijn arbeid, doordat het aanduidt hoe de kunstenaar tijdens zijn inspiratie met vastheid en zekerheid den stoffelijken vorm vindt voor wat in zijn geest aanwezig is. Een antwoord op de vraag is het evenwel slechts ten deele.

Een werk waarin een kunstenaar een volledige bezinning heeft geformuleerd over de wijze waarop de processen bij hem zelf verlopen, zullen we wel tevergeefs zoeken. Daarvoor zijn de processen te ingewikkeld. Het is ook niet te verwachten dat bij een kunstenaar, die naar zijn aanleg op het creatieve gericht is, het verlangen naar een dergelijke analyse groot zal zijn. We moeten het daarom doen met een aantal fragmentarische uitingen, waarin kunstenaars min of meer toevallig hebben geopenbaard wat hen dreef en hoe zij gedreven werden.¹⁾

Zij spreken dan van „poëzie die in het gehele lichaam tintelt“, van een innerlijke werkzaamheid die weer is begonnen, van een openbaring van gevoel die zich wil uitstorten. Uit dergelijke uitingen valt af te leiden, dat literaire kunst geboren wordt uit een gevoel van onrust en beklemming.

Opmerkelijk is dat zeker niet altijd een bepaalde stof of een bepaald onderwerp de oorzaak is van die beklemming. Dit schijnt niet alleen te gelden voor een dichter, maar soms zelfs voor een roman- (Zie vervolg blz. 188.)

1) Zie voor uitvoerige behandeling en gegevens: G. Kalf, Inleiding tot de studie der Literatuurgeschiedenis, 1923; blz. 103—122.

Otto Behagel, Bewusstes und Unbewusstes im dichterischen Schaffen, 1906. (Met een reeks citaten in de aantekeningen.)



Een eenvoudig evangelie?

Evangeliseren is het brengen van het evangelie. Prediken en catechiseren is ook het brengen van het evangelie. Of ik spreek in een park, of dat een predikant voorgaat in een kerk, of een koor zingt in een ziekenhuis, of een dienaar des Woords catechiseert, het is hetzelfde evangelie. Als ik de belijdenis lees of een tractaatje in een bus stop, in die belijdenis en op dat blaadje moet hetzelfde evangelie staan.

Ik zal het nog sterker uitdrukken: in een dogmatiek en in een Zondagsschoolboekje moet hetzelfde evangelie staan. Anders moet die dogmatiek op den brandstapel of dat Zondagsschoolboekje moet op den brandstapel.

Dat zij dan vlammen!

Natuurlijk, er is ook allerlei onderscheid.

Onderscheid in de positie van hem, die dat evangelie brengt, ambtelijk of als behulpzel.

Onderscheid aan wie dat evangelie gebracht wordt, aan Gods Eigendom naar Het Verbond of aan de schare, die omdooft als schapen, die geen Herder hebben.

Onderscheid in de wijze waarop dat zelfde evangelie gebracht wordt.

Van die onderscheiden wijze zijn twee dingen te zeggen. In de eerste plaats, dat de evangelisatie het evangelie brengt in een hoofdsom.

In de tweede plaats, dat in de evangelisatie zoo-veel mogelijk gezocht wordt naar eenvoudige woorden en een bevattelijke wijze van voorstelling.

Dominee en evangelist gebruiken niet hetzelfde woordenboek.

Gewoonlijk noemt men daarom het Evangelie dat door de evangelisatie gebracht wordt een eenvoudig evangelie.

Wanneer men daar nu mede bedoelt, dat de evangelist zich beperkt tot een hoofdsom en die hoofdsom zoo dicht mogelijk bij de menschen brengt door zijn wijze van voorstellen, maar dat het toch hetzelfde evangelie is, dan heb ik tegen die uitdrukking geen overwegend bezwaar.

Maar als het hierop zou neerkomen, dat men in de evangelisatie een deel van het evangelie zou verdonkeremen, dan zou ik daartegen een ernstig protest willen laten hooren.

Men doet dat dan wel uit een goed hart. Men redeneert: de menschen moeten gered worden. Wat is de beste methode? Zouden wij hun niet een enigszins bekort evangelie mogen brengen? En dat andere maar bewaren als een zekere luxe voor bevestigde christenen? Deze gansche instelling is door en door vals.

Het is er maar niet om te doen dat een mensch verlost wordt, op welke manier dan ook.

God verlost ons zóó, dat Hij in ons de kennis en de begeerte wekt om alleen door God verlost te worden en alleen op Gods wijze. Van elke andere verlossing doet de Heere ons zeggen: De aangeboden verlossing niet aannemen.

O God, ik wil niet verlost worden ten koste van Uw eer, tot den prijs van Uw recht.

Zulk een verlossing wil ik ook aan de menschen niet brengen. Maar nu voelen wij ook, het brengen van een eenvoudig evangelie is nog niet een eenvoudige zaak.

Laat ik als voorbeeld nemen: de uitvoering van een muziekstuk. Als ik een opus moet uitvoeren, dan kan ik wel eens een noot verkeerd aanslaan, en een toon te lang aanhouden, als het geheel goed is, hinderen zulk een paar kleinigheden niet. Ik heb een gansche stof om de gedachte te vertolken, ik heb een groot materiaal van noten om zulk een foutje al spelend te herstellen. Maar moet ik een stukje spelen van tien regels, dan is het anders. Als ik dan één noot rek en een andere verkeerd kies, verandert het heele stukje van karakter.

Pas dit beeld nu toe op het onderwerp dat wij behandelen. Wie in de evangelisatie optreedt, behoeft geen theoloog te zijn. Maar de hoofdzaken moet hij grondig weten, moet hij beheerschen. Hij moet in de verbindingen geen fout maken.

Anders wordt zijn lied, d.i. zijn vertelling of toespraak of tractaat vals.

Nu is niemand musicus geworden zonder wel eens een valsche noot te hebben geblazen.

En ook in het werk der evangelisatie worden wij niet volwassen dan door onze fouten heen. Daarom gaat het niet.

Maar wij zullen daarom toch niet gaan zeggen: Valsch is voor die menschen goed genoeg?

Wij zullen toch niet zeggen: Laat het valsch zijn, als de menschen er maar mee gebaat zijn?

God de Heere stootte maar veel van die broeders en zusters in Zijn Wijngaard uit, die het charisma hebben ontvangen om wat men noemt een eenvoudig evangelie te brengen.

Mits het Zijn evangelie is en niet hun evangelie!

N. B.